

BÀI 18

BÀN VỀ ĐỌC SÁCH (Trích)

ĐỌC – HIỂU VĂN BẢN

I – MỤC TIÊU CẦN ĐẠT

Giúp HS :

- Hiểu được sự cần thiết của việc đọc sách và phương pháp đọc sách.
- Rèn luyện thêm cách viết văn nghị luận qua việc linh hội bài nghị luận sâu sắc, sinh động, giàu tính thuyết phục của Chu Quang Tiềm.

II – NHỮNG ĐIỀU CẦN LUU Ý

Chu Quang Tiềm (1897 – 1986) là nhà mĩ học và lí luận văn học nổi tiếng của Trung Quốc. Ông bàn về đọc sách lần này không phải là lần đầu. Bài viết này là kết quả của quá trình tích luỹ kinh nghiệm, dày công suy nghĩ, là những lời bàn tâm huyết của người đi trước muốn truyền lại cho các thế hệ sau. Cần giới thiệu rõ cho HS điều ấy để các em thấy được giá trị của văn bản, để có tâm thế tiếp thu một cách hứng thú, tích cực.

Đây là một tác phẩm dịch. Vì thế trong quá trình hướng dẫn HS tìm hiểu văn bản, GV nhắc nhở các em chú ý tới nội dung, tới cách viết giàu hình ảnh, sinh động, dí dỏm chứ không quá sa đà vào phân tích ngôn từ.

III – TIẾN TRÌNH TỔ CHỨC CÁC HOẠT ĐỘNG DẠY – HỌC

Hoạt động 1. Giới thiệu bài.

GV có thể vào bài bằng việc nêu tầm quan trọng của việc đọc sách, yêu cầu ngày càng cao của hoạt động này trong quá trình tích luỹ tri thức của mỗi con người. Từ đó giới thiệu văn bản, khẳng định giá trị khoa học, thực tiễn của nó (xem thêm phần *Những điều cần lưu ý*).

Hoạt động 2. Hướng dẫn đọc – hiểu văn bản.

1. Tìm hiểu các luận điểm qua bố cục văn bản (câu 1 trong SGK).

Hướng dẫn HS chỉ ra bố cục chặt chẽ, hợp lí của văn bản :

Phần 1 ("Học vấn... phát hiện thế giới mới") : Sau khi vào bài, tác giả khẳng định tầm quan trọng, ý nghĩa cần thiết của việc đọc sách.

Phần 2 ("Lịch sử... tự tiêu hao lực lượng") : Nêu các khó khăn, các thiên hướng sai lạc dễ mắc phải của việc đọc sách trong tình hình hiện nay.

Phần 3 (phần còn lại) : Bàn về phương pháp đọc sách (bao gồm cách lựa chọn sách cần đọc và cách đọc thế nào cho có hiệu quả).

2. Phân tích tầm quan trọng, ý nghĩa của việc đọc sách (câu 2 trong SGK).

– GV yêu cầu HS đọc kĩ phần 1 của văn bản và phát biểu nhận thức của mình về ý nghĩa của sách trên con đường phát triển của nhân loại : Sách đã ghi chép, cô đúc và lưu truyền mọi tri thức, mọi thành tựu mà loài người tìm tòi, tích luỹ được qua từng thời đại. Những cuốn sách có giá trị có thể xem là những cột mốc trên con đường phát triển học thuật của nhân loại. Sách trở thành kho tàng quý báu của di sản tinh thần mà loài người thu lượm, suy ngẫm suốt mấy nghìn năm nay.

– Vì ý nghĩa quan trọng của sách nên đọc sách là một con đường tích luỹ, nâng cao vốn tri thức. Đối với mỗi con người, đọc sách chính là sự chuẩn bị để có thể làm cuộc trường chinh vạn dặm trên con đường học vấn, đi phát hiện thế giới mới. Không thể thu được các thành tựu mới trên con đường phát triển học thuật nếu như không biết kế thừa thành tựu của các thời đã qua.

3. Phân tích lời bàn của tác giả về cách lựa chọn sách khi đọc (câu 3 trong SGK).

a) GV có thể nêu vấn đề để HS phát biểu : Đọc sách có dễ không ? Tại sao cần lựa chọn sách khi đọc ? Trong tình hình hiện nay, sách vở ngày càng nhiều thì việc đọc sách cũng ngày càng không dễ. Học giả Chu Quang Tiềm đã chỉ ra một cách xác đáng hai thiên hướng sai lạc thường gặp :

– Sách nhiều khiến người ta không chuyên sâu, dễ sa vào lối "ăn tươi nuốt sống" chứ không kịp tiêu hoá, không biết nghiêm ngâm.

– Sách nhiều khiến người đọc khó chọn lựa, lãng phí thời gian và sức lực với những cuốn không thật có ích.

b) Theo ý kiến tác giả, cần lựa chọn sách khi đọc như thế nào ?

– Không tham đọc nhiều, đọc lung tung mà phải chọn cho tinh, đọc cho kĩ những quyển nào thực sự có giá trị, có lợi cho mình.

– Cần đọc kĩ các cuốn sách, tài liệu cơ bản thuộc lĩnh vực chuyên môn, chuyên sâu của mình.

– Trong khi đọc tài liệu chuyên sâu, cũng không thể xem thường việc đọc loại sách thường thức, loại sách ở lĩnh vực gần gũi, kế cận với chuyên môn của mình. Tác giả bài viết đã khẳng định thật đúng rằng "Trên đời không có học vấn nào là cô lập, tách rời các học vấn khác", vì thế "không biết rộng thì không thể chuyên, không thông thái thì không thể nắm gọn". Ý kiến này chứng tỏ kinh nghiệm, sự từng trải của một học giả lớn.

4. Phân tích lời bàn của tác giả bài viết về phương pháp đọc sách (câu 4 trong SGK).

GV nên chỉ cho HS thấy rằng việc biết lựa chọn sách để đọc đã là một điểm quan trọng thuộc phương pháp đọc sách. Cùng với vấn đề này, Chu Quang Tiêm còn bàn thật cụ thể về cách đọc. Ở đây có hai ý kiến đáng để mọi người suy nghĩ, học tập :

– Không nên đọc lướt qua, đọc chỉ để trang trí bộ mặt mà phải vừa đọc vừa suy nghĩ, "trầm ngâm tích luỹ, tưởng tượng tự do", nhất là đối với các quyển sách có giá trị.

– Không nên đọc một cách tràn lan, theo kiểu hứng thú cá nhân mà cần đọc có kế hoạch và có hệ thống. Thậm chí, đối với một người nuôi chí lập nghiệp trong một môn học vấn thì đọc sách là một công việc rèn luyện, một cuộc chuẩn bị âm thầm và gian khổ.

Theo Chu Quang Tiêm, đọc sách đâu chỉ là việc học tập tri thức. Đó còn là chuyện rèn luyện tính cách, chuyện học làm người.

5. Phân tích tính thuyết phục, sức hấp dẫn của văn bản (câu 5 trong SGK).

Ở hoạt động này, GV nên gợi ý để HS tìm ra các nguyên nhân cơ bản tạo nên tính thuyết phục, sức hấp dẫn cao của văn bản : Cùng với những ý kiến đúng đắn, sâu sắc, bố cục bài viết, cách trình bày của tác giả có gì đáng chú ý ? Có thể hướng tới mấy điểm cơ bản sau :

– Nội dung các lời bàn và cách trình bày của tác giả vừa đạt lí vừa thấu tình : Các ý kiến, nhận xét đưa ra thật xác đáng, có lí lẽ, với tư cách một học giả có uy tín, từng qua quá trình nghiên cứu, tích luỹ, nghiên ngẫm lâu dài. Đồng thời tác giả lại trình bày bằng cách phân tích cụ thể, bằng giọng chuyện trò, tâm tình thân ái để chia sẻ kinh nghiệm thành công, thất bại trong thực tế.

– Bố cục của bài viết chặt chẽ, hợp lí, các ý kiến được dẫn dắt rất tự nhiên (củng cố lại phần tìm hiểu bố cục ở trên).

– Đặc biệt, bài văn nghị luận này có tính thuyết phục, sức hấp dẫn cao bởi cách viết giàu hình ảnh. Nhiều chỗ, tác giả dùng cách ví von thật cụ thể và thú vị (GV nên yêu cầu HS chỉ ra và phân tích tính biểu cảm của những hình ảnh so sánh này). Chẳng hạn : ""Liếc qua" tuy rất nhiều, nhưng "đọng lại" thì rất ít, giống như ăn uống..." ; "Chiếm lĩnh học vấn giống như đánh trận..." ; "đọc nhiều mà không chịu nghĩ sâu, như cưỡi ngựa qua chợ..." ; "giống như con chuột chui vào sừng trâu, càng chui sâu càng hẹp, không tìm ra lối thoát",...

Hoạt động 3. Hướng dẫn luyện tập.

GV yêu cầu một số HS phát biểu điều thu hoạch thẩm thía nhất khi học bài *Bàn về đọc sách* này. Cần khuyến khích những thu hoạch, suy nghĩ có tính thiết thực gắn với từng cá nhân. Qua hoạt động này, GV kết hợp tiếp tục luyện nói, luyện cách phát biểu cảm nghĩ cho các em.